

ВРАХУВАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Дідур С.В., д.е.н.,

Шаповал Л.П., к.е.н., доцент,

Кесь А.С.

КНУ ім. Михайла Остроградського

Дідур, С.В.; Шаповал, Л.П.; Кесь, А.С. Врахування зарубіжного досвіду в умовах реформування пенсійної системи в Україні // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки, 2011. – Випуск 27 (1). – С. 13-16

В статье раскрыты проблемные вопросы относительно реформирования пенсионной системы в Украине и проанализированы основные элементы пенсионных систем иностранных государств. Рекомендовано введение накопительной системы общеобязательного государственного пенсионного страхования.

Ключевые слова: пенсионная система, мировой опыт, реформирование, социальные выплаты, пенсионное обеспечение.

The article reviews the prerequisites pension reform in Ukraine and the key features of pension systems of foreign countries have been analyzed. Introduction of the story system of obligatory state pension insurance is recommended.

Keywords: pension system, world experience, reformation, social payments, pension system.

Постановка проблеми. Пенсійна система відіграє важливу роль у соціальному житті суспільства. Під пенсійною системою відповідно до існуючого законодавства слід розуміти систему створених правових, економічних, організаційних інститутів і норм, метою яких є надання громадянам матеріального забезпечення у вигляді пенсій [1]. Пенсії та інші види соціальних виплат є основним джерелом існування, які мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, визначеного законом.

З виходом на пенсію людина втрачає поточні джерела прибутку і розраховує на державну систему пенсійного забезпечення. Пенсіонери становлять значну частину населення суспільства, і держава не може не звертати уваги на таку чисельну категорію громадян. На сучасному етапі розвитку системи державних соціальних гарантій недостатньо дослідженою є проблема пенсійного забезпечення, яка передбачає реформування пенсійної системи в цілому.

Вирішення даної проблеми вважають нагальним багато вчених та практиків, зокрема: В. Лукович [2], С. Погорелова [3], Л. Ткаченко [4], Т. Мусатова [5], О. Адамик [6]. Але незважаючи на велику кількість досліджень у цьому напрямі, доцільним є поглиблення теоретичних рекомендацій щодо подальшого реформування пенсійної системи з урахуванням іноземного досвіду.

Мета статті полягає в порівняльному аналізі основних подібних елементів пенсійної системи України з іншими країнами та розробці пропозицій щодо вдосконалення існуючої пенсійної системи.

Виклад основного матеріалу. Іноземні держави мають більш розвинену пенсійну систему, що значно покращує життя людей пенсійного віку. Вона удосконалюється практично у всьому світі, і, в першу чергу, у країнах із високорозвиненими суспільними відносинами. Тому запроваджуються системи пенсійного забезпечення, які базуються на відповідних засадах:

- підвищення рівня життя пенсіонерів;
- встановлення залежності розмірів пенсій від величини доходу і трудового стажу;
- забезпечення фінансової стабільності пенсійної системи;
- заохочення громадян до заощадження коштів на старість.

Головною передумовою реформування пенсійної системи в Європейських країнах є погіршення демографічної ситуації. Це зумовлено, насамперед, тенденціями старіння населення, як результат – зростання потреби в коштах для пенсійних фондів, що призводить до збільшення пенсійного навантаження на тих, хто працює. В Україні чоловіки після досягнення пенсійного віку живуть в середньому 14,2 роки, а жінки – 18,6 років. При цьому пенсійний вік в Україні – один із найнижчих у світі (рис. 1).

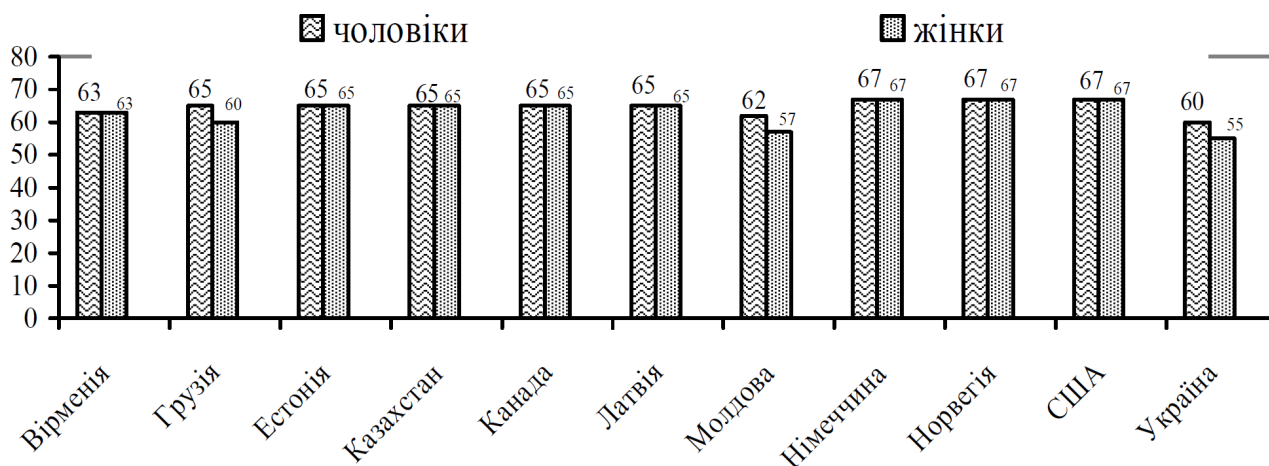

Рис. 1. Вік виходу на пенсію у деяких країнах

Тому багато країн, розв'язують глобальну проблему фінансової стабільності пенсійних систем, за рахунок підвищення пенсійного віку.

В Україні підвищення пенсійного віку передбачається в два етапи:

- перший етап – підвищення пенсійного віку жінок до рівня, встановленого для чоловіків (60 років);
- другий етап – підвищення пенсійного віку жінок і чоловіків до звичайного для європейських країн порогу пенсійного віку – 62-65 років.

Це дозволить працюючим громадянам залишатися у складі робочої сили і сплачувати пенсійні внески протягом тривалішого терміну, а після виходу на пенсію отримувати пенсійні виплати протягом коротшого часу. Поступове підвищення пенсійного віку в Україні до 65 років сприятиме скороченню кількості пенсіонерів (приблизно на 40%), що дало б можливість підняти пенсії та скасувати дефіцит бюджету Пенсійного фонду (у 2009 році дефіцит бюджету ПФУ становив 30 млрд. грн.; у 2010 році – 26,6 млрд.грн.; у 2011 році – за умови відсутності реформ складе 20 млрд. грн.).

Отже підвищення пенсійного віку дозволить поступово стабілізувати пенсійну систему в країні.

Демографічне старіння населення посилюється зростанням кількості осіб, які виходять на пенсію ще до досягнення пенсійного віку через наявність пільгових умов і за вислугу років. Зокрема, кількість дострокових пенсій збільшилася у два рази – 28% пенсіонерів призначено дострокові пенсії, що на 5–20 років раніше загальнозвстановленого пенсійного віку, тобто майже кожному третьому. Причому коло осіб, які мають на це право за родом професії, за останні десять років значно розширилось. Як результат – суттєва зміна співвідношення між працівниками та пенсіонерами (рис. 2).

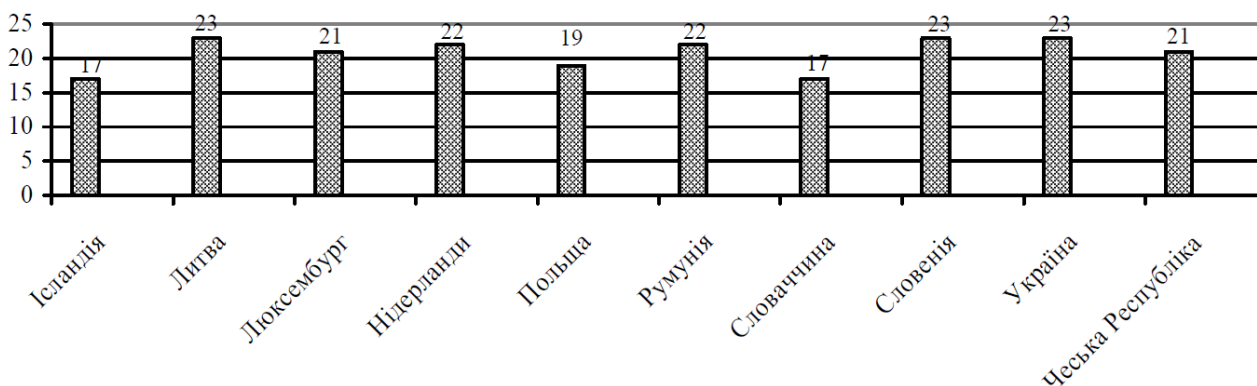

Рис. 2. Співвідношення пенсіонерів до працездатного населення у деяких країнах Європи, %

Україна має одне з найгірших у Європі співвідношень працюючих до пенсіонерів. За проведеними розрахунками вже у 2025 році кількість пенсіонерів зрівняється з кількістю платників

внесків (рис. 3). Тобто у 2025 році один працюючий буде утримувати одного пенсіонера. За відсутності реформ розмір пенсії суттєво зменшиться.

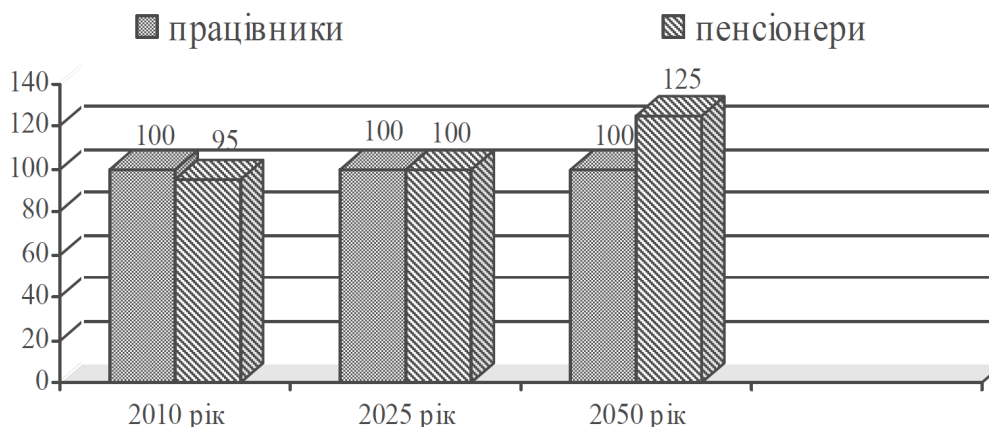

Рис. 3. Співвідношення працівників та пенсіонерів в Україні [7]

Не менш важливими передумовами реформування пенсійної системи в Україні також є:

- низький рівень виплачуваних пенсій – середній розмір виплачуваних пенсій дуже низький, коефіцієнт заміщення становить 50%, тобто при виході на пенсію людина втрачає половину свого доходу;

- соціальна несправедливість – розмір пенсій практично не залежить від трудового стажу та сплачених пенсійних внесків;

- низька заробітна плата – спричинює дефіцит коштів ПФУ на виплату пенсій, що покривається за рахунок державного бюджету.

Проведемо порівняльну характеристику основних подібних ознак пенсійної системи України, Канади, Німеччини (табл. 1). У ході проведеного дослідження було виявлено, що іноземні країни надають набагато більше соціальних гарантій, тим самим забезпечують населення гідним рівнем виплачуваних пенсій.

Враховуючи світовий досвід, слід зазначити про правомірність введення в Україні з 2012 року накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Реформування пенсійного забезпечення в Україні передбачає поступове запровадження трирівневої пенсійної системи:

- перший рівень – солідарна система;

- другий рівень – загальнообов'язкова накопичувальна система;

- третій рівень – добровільна недержавна система пенсійних заощаджень.

Основна мета загальнообов'язкової накопичувальної системи полягає в тому, що частина обов'язкових внесків до пенсійної системи накопичуватиметься у єдиному Накопичувальному фонді і обліковуватиметься на індивідуальних накопичувальних пенсійних рахунках громадян на користь яких сплачуватимуть такі внески. Ці кошти інвестуватимуться в економіку країни з метою отримання інвестиційного доходу і захисту їх від інфляційних процесів. Управління пенсійними коштами здійснюватимуть компанії з управління активами обраними на конкурсній основі. При інвестуванні пенсійних активів компанії будуть діяти згідно з вимогами законопроектів щодо напрямків інвестування, ринків на яких можна буде здійснювати інвестиції та вимог щодо вкладання коштів у різні напрямки інвестиційних вкладень. Безпосереднє зберігання пенсійних активів буде зберігач, який буде нести відповідальність за цільове використання цих активів. Кошти, що надходять на індивідуальні накопичувальні пенсійні рахунки громадян, будуть власністю цих громадян, і вони зможуть скористатись ними при досягненні пенсійного віку. Виплати з Накопичувального фонду будуть здійснюватись додатково до виплат із солідарної системи.

Введення другого рівня пенсійного страхування дозволить:

- збільшити загальний розмір пенсійних виплат завдяки отриманню інвестиційного доходу – сукупний середній розмір пенсійних виплат із солідарної та обов'язкової накопичувальної системи очікується на рівні 55-60% середньої заробітної плати в Україні, а зараз такі виплати складають близько 35%;

- посилити залежність розміру пенсії від трудового вкладу особи, а отже посилити зацікавленість громадян та їх роботодавців у сплаті пенсійних внесків;

- створити потужне джерело інвестиційних ресурсів для зростання національної економіки.

Висновки. Таким чином, враховуючи іноземний досвід реформування пенсійної системи, можна зробити висновок, що в Україні пенсійна система є недосконалою і потребує значних реформ та змін. Це буде сприяти розвитку становлення пенсійної системи, а найголовніше – підвищенню розмірів пенсій.

Тому вважаємо, що аналіз такого досвіду може бути корисним для України, адже країна стоїть на шляху вибору власної моделі розвитку. Прийняття закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» дозволить реалізувати вищенаведені заходи, які побудовані на принципово нових засадах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 23 грудня 2004 року № 2291-IV зі змінами та доповненнями // www.rada.gov.ua.

2. Лукович, В. Переваги сучасної системи пенсійного страхування: втрачені можливості із зволіканням впровадження другого рівня // Вісник Пенсійного фонду України. – 2008. – №8(74). – С. 38-45.

3. Погорелова, С. Історія становлення державної системи соціального захисту в європейських країнах // Вісник Пенсійного фонду України. – 2008. – №5(71). – С.78-83.

4. Ткаченко Л. Шляхи подальшого реформування пенсійної системи України // Вісник Пенсійного фонду України. – 2008. – №8(74). – С. 26-32.

5. Мусатова, Т.А. Проблеми розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні // Фінанси України. – 2008. – №12. – С. 76 – 77.

6. Адамик, О.В. Класифікація власних коштів Пенсійного фонду України: проблеми застосування та шляхи реформування // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія економічні науки: Випуск 23. – Черкаси: ЧДТУ, 2009. – Частина II. – С. 23-29.

7. Свенціцькі, М.; Ткаченко, Л.; Чапко, І. Демографічні та фінансові передумови пенсійної реформи в Україні: прогноз – 2050. – К.: Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2010. – 72 с.